

ÎNCEPUTURILE MĂNĂSTIRII RADU VODĂ DIN BUCUREȘTI: ISTORIE ȘI SURSE

Drd. Florența Teleman*

THE BEGINNINGS OF THE RADU VODA MONASTERY FROM BUCHAREST: HISTORY AND SOURCES

Rezumat. *În centrul orașului București, într-o atmosferă încărcată de zgomotul pașilor grăbiți ai trecătorilor, se înalță, impozantă și semeată, deși greu încercată peste veacuri, Mănăstirea Radu Vodă, odată important lăcaș de închinare în cetatea de scaun a lui Alexandru al II-lea Mircea. Amintirile legate de prezența dominantă a spiritualității creștine asupra împrejurimilor pe care încă o impune această mănăstire prin cuvântul și cântecul bisericesc ce se ridică în altar, se pierd, așadar, în vremuri de mult apuse, pe când se numea Sfânta Troiță și îndeplinea funcția de reședință a celui mai înalt ierarh al Țării Românești. Deși arsă de turcii lui Sinan Pașa, izvoarele istoriei permit identificarea cronologiei primei faze de construcție a Mănăstirii Sfânta Troiță, ca locaș distinct în cuprinsul aceluiași așezământ monastic ce astăzi se numește Radu Vodă.*

Cuvinte cheie: *Alexandru al II-lea Mircea, ctitor, Mănăstirea Sfânta Troiță din București.*

Abstract. *In the city-center of Bucharest, in an atmosphere filled with the sound of the hurried footsteps of passersby, it rises imposing and haughty, though tested several times over the centuries, The Monastery of*

---

* Doctorand la Institutul de Istorie „Nicolae Iorga” al Academiei Române, florentamitelu@yahoo.com Cercetare finanțată prin proiectul „MINERVA – Cooperare pentru cariera de elită în cercetarea doctorală și post-doctorală”, cod contract: POSDRU/159/1.5/S/137832, proiect cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007-2013. Materialul a mai fost publicat, într-o formă restrânsă, în „Provocări și strategii în ordinea și siguranța publică”, volumul Conferinței științifice internaționale a Academiei de Poliție „Alexandru Ioan Cuza”, 15-16 mai 2014, Editura Universitară, București, 2014, 656-663.

Radu Voda, once an important place of worship in the capital city of Alexander II Mircea. The memories regarding the dominant presence of Christian spirituality over the surroundings, that this monastery still imposes through the word and songs that raise from the sanctuary are getting lost thus in the days long gone when it was called the Holy Trinity and it fulfilled its function of residence of the the highest hierarchy of the Wallachia. Although burned by Sinan Pasha's Turks, history springs allow the identification of the first phase of construction of the Holy Trinity Monastery, as a distinct place in the content of the same monastic settlement which today is called Radu Voda.

Keywords: *Alexander II Mircea, founder, The Holy Trinity Monastery in Bucharest.*

Între monumentele de arhitectură religioasă care împodobesc Bucureștiul de astăzi, găsim poziționată pe un mic deal din dreapta râului Dâmbovița, una dintre cele mai vechi mănăstiri domnești ale orașului, Mănăstirea Radu Vodă¹. Trăinicia așezământului monahal numără veacuri, veacuri de grele încercări care și-au lăsat amprenta asupra construcției din piatră sub forma unor adaosuri arhitecturale greoaie de-a lungul timpului, pe care amplele lucrări de restaurare din a doua jumătate a secolului trecut², în căutarea armoniei liniilor originare, au încercat să le înlăture. Pesemne că au reușit, pentru că imaginea mănăstirii ne poartă gândul spre vremuri demult apuse, spre anii de început ai edificiului, marcați de grija și atenția domnului ctitor, Radu Vodă Mihnea³, cel care l-a ridicat în decursul celei de-a treia domnii în Țara Românească și pe care fiul său, Alexandru Coconul⁴, l-a desăvârșit⁵.

---

¹ Biserica mănăstirii ce astăzi ne încântă este ctitorită de Radu Mihnea, care a început lucrările de construcție în jurul anului 1613, lucru consemnat chiar de domn într-unul din documentele vremii: „am început a drege și a înnoi sfânta și dumnezeiasca mănăstire și sfântul loc al sfintei Troițe”, în DIR, B, XVII, II, 150-152. După cronologia admisă, ar fi a patra din București, după Curtea Veche (1558), Mărcuța (1587) și Mihai Vodă (1590); a se vedea Balș, 1975, 46, nota 1 și Stoicescu, 1981, 337.

² Balș, 1975, 45-52.

³ Fiul lui Mihnea Turcitul și al Vișei - se pare doar o țititoare a lui Vodă -, a domnit în patru rânduri în Țara Românească (1601- 1602; martie-mai 1611; 1611- 1616; 1620-1623) și de două ori în Moldova (1616-1619; 1623- 1626), conform ****Istoria românilor*, V, 2003, 1031-1032.

⁴ Fiul lui Radu Mihnea, lăsat de tatăl său pe tronul Țării Românești (1623-1627) la trecerea pe tronul Moldovei; în vârstă de doar 11-12 ani a condus țara sub tutela mamei,

Din pisania așezată deasupra ușii de la intrarea în biserică⁶ și din pomelnicul ctitorilor mănăstirii⁷ aflăm că admirația noastră se revarsă asupra unei rectitoriri, care trebuie înțeleasă nu doar ca o concretizare a spiritualității întemeietorului ce împărtășea credințele unei societăți - aceea a momentului zidirii -, ci și ca rezultat al materializării dreptului de ctitorie în spațiul românesc⁸. Edificiul de cult actual nu mai păstrează însă nimic din contribuția comanditarului inițial, Alexandru al II-lea Mircea⁹, bunicul lui Radu Vodă Mihnea, ce „a dat în dar Treimii această biserică de demult”¹⁰, cândva între limitele cronologice ce înscriu numele lui în rândul domnilor munteni din a doua jumătate a secolului al XVI-lea, și nici din contribuția fiului și urmașului său direct la tron, Mihnea Turcitul¹¹, care „a săvârșit și a împlinit și a zugrăvit și a înfrumusețat și a isprăvit de tot”¹² așezământul.

Despre edificiul inițial, cel întemeiat cu numele de Sfânta Troiță de Alexandru al II-lea Mircea spre a fi „lavră mare și de cinste în loc de Mitropolie”¹³, prea puține informații mai cunoaștem azi, căci a ars din temelii în împrejurări sumbre pentru întreaga capitală, ce astăzi cu greu ne mai permit reconstituirea anilor de început ai mănăstirii. Ne referim la conjunctura politică și militară din toamna anului 1595, concretizată în „expediția de pedeapsă” a turcilor conduși de Sinan Pașa împotriva „Viteazului”, care a însemnat nu doar ocuparea Bucureștiului, ci și incendierea așezămintelor religioase¹⁴ ce pe

---

Doamna Arghira, și a boierilor credincioși domniei. A ocupat mai târziu, pentru o perioadă scurtă, scaunul Moldovei (1629-1630), conform *Ibidem*, 60 și 1031-1032.

⁵ „la cursul anilor 7133-1625”, când se finalizează „ce, cât a rămas nesăvârșită de zugrăvit de Radu Vodă”, conform pisaniei mănăstirii publicate de Pelimon, 1858, 210; anul 7133 cuprinde, mai exact, intervalul de la 1 septembrie 1624, până la 31 august 1625.

⁶ Publicată în Elian *et alii.*, 1965, 343.

⁷ Chițulescu, 2009, 35.

⁸ Cronț, 1960, 77-113.

⁹ Fiul lui Mircea III (1509-1510) și al doamnei Despina, nepotul lui Mihnea cel Rău (1508-1509) și strănepotul lui Vlad Țepeș, a domnit în perioada 07 iunie 1568- 27/28 septembrie 1577 (cu o întrerupere de câteva zile în 1574), conform Rezachievi, 2001, 255-272.

¹⁰ Conform textului pisaniei, care în prezent împodobește intrarea în biserică mănăstirii.

¹¹ Mihnea Vodă, fiul lui Alexandru Mircea Vodă și al doamnei Ecaterina, a domnit în trei rânduri în Țara Românească (1577-1583; 1585-1591; 1591); trecerea la mahomedism la finele celei de-a doua domnii, i-a adus în istoriografie numele de Mihnea Turcitul, conform Rezachievi, 2001, 273-280 și 301-308.

¹² DIR, B, XVII, III, 77-80.

¹³ DIR, B, XVII, II, 150-152.

¹⁴ Bălcescu, 1953, 119.

atunci îl împodobeau¹⁵. Acesta este contextul în care Mănăstirea Sfânta Troiță „săltă și se spulberă în vântu fără a face la nimeni rău”¹⁶, deși inițial fusese transformată de turci în moschee și fortificată¹⁷.

Evenimentele sfârșitului de veac XVI care, precipitându-se, au culminat cu ștergerea urmelor materiale ce ne-ar fi putut justifica performanța tehnică și artistică la care se ajunsese prin edificarea construcției despre care mai păstrăm doar amintirea, ne determină să ne îndreptăm atenția asupra altor categorii de surse informative implicate de cercetarea științifică¹⁸, a căror unitate obiectivă ne-ar putea contura fie și numai o parte din trecutul așezământului. Puținele informații rezultate în urma cercetărilor noastre preliminare și opiniile contradictorii în privința anilor de început ai mănăstirii întâlnite în istoriografia problemei, ne-au întetit și înmulțit întrebările asupra vechimii lăcașului domnesc inițial¹⁹, întrebări care au direcționat studiul nostru spre identificarea cronologiei primei faze de construcție a bisericii mănăstirii, ca locaș distinct în cuprinsul aceluiași așezământ monastic ale cărui începuturi par pierdute în negura timpului.

Demersul nostru pornește cu prezentarea, dar și cu analiza critică și în paralel a rezultatelor muncii istoricului diverselor generații, care în varii stadii ale cunoașterii izvoarelor de documentare privite prin filtrul propriu și descrise cu ajutorul cuvintelor adecvate „adevărului” reconstituit de el, a repovestit originile mănăstirii asupra căreia ne îndreptăm atenția. Ancheta întreprinsă asupra muncii antecesorilor noștri urmărește nu atât evidențierea multiplelor studii și cercetări cu caracter monografic produse, între altele, și de lipsa unui complet al izvoarelor istoriei care să oglindească pe deplin și clar trecutul mănăstirii Radu Vodă, cât variatele concluzii la care aceștia au ajuns în privința cronologiei primului edificiu domnesc din numitul complex monastic. Ori, neglijarea acestor contribuții ne-ar putea ușor purta pe „cărări deja bătătorite” și ne-ar lipsi de privilegiul folosirii unui aport care, în fond, se constituie în baza de pornire a propriei noastre verificări și interpretări a

---

¹⁵ Ne revin în minte cuvintele francezului Jacob Bongars care, în trecere în anul 1585 prin Țara Românească, notează: „se clădește prost, ... în toată țara nu se află alte clădiri de piatră care să fie frumoase decât bisericile și mănăstirile și castelul de la București”; a se vedea *Călători străini ...*, III, 1971, 162.

¹⁶ Laurian; Bălcescu, IV, 1847, 80-81.

¹⁷ Bălcescu, 1902, 102-103 și Simionescu; Cernovodeanu, 1976, 31-34.

¹⁸ Ne referim la sursele epigrafice, iconografice, narative, documentele de arhivă, precum și la rezultatele săpăturilor arheologice.

¹⁹ Conform pomelnicului actual, între ctitorii mănăstirii se numără și un Barbu Vornicul împreună cu soția sa, Preda, ceea ce a încurajat formularea unei false concluzii, că Alexandru al II-lea Mircea și-ar fi ridicat mănăstirea pe locul unei biserici din lemn construite de cei doi soți; a se vedea Teleman, 2014, 31-35.

surselor de documentare, în ipoteze de lucru pe care ne dorim să le probăm cu mărturii documentare solide.

Din perspectiva expusă, putem afirma că întemeietorul Mănăstirii domnești Sfânta Troiță a fost Alexandru Mircea Vodă, așa cum mărturisesc și documentele ce compun fondul de arhivă păstrat din acele timpuri²⁰ și cum, de altfel, întreaga literatură de specialitate parcursă a consemnat în privința comanditarului așezământului²¹. Aceleași surse de informare îi atribuie lui Mihnea Vodă calitatea de urmaș al ctitorului care a încheiat lucrările de construcție - în principiu cele ce țin de finisarea necropolei părintești²² - și a zidit chiliile din jurul mănăstirii²³. Contradicțiile categorice în concluziile rezultatelor cercetărilor istoriografice interogate au ca subiect intervalul clădirii edificiului de cult care, prin varietatea întâlnită, acoperă o mare parte din cei aproximativ 9 ani de domnie ai ctitorului, cuprinși în perioada 1568-1577.

Astfel, istoria bisericii mănăstirii începe cu primul an de domnie al lui Alexandru Vodă, anul 1568, conform unei vechi pisanii a bisericii care nu a aparținut însă primei clădiri din piatră a edificiului religios ci, cel mai probabil, a fost așezată deasupra ușii de la intrarea în biserică mănăstirii odată cu încheierea lucrărilor de rectificare a așezământului monastic întreprinse de Radu Vodă Mihnea și finalizate de Alexandru Coconul în 1713, mai precis în intervalul cuprins între 1 septembrie 1624 și 31 august 1625. Această pisanie nu este cea care astăzi tronează peste intrarea în lăcaș, căci ea a fost înlocuită în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, cu ocazia lucrărilor de restaurare²⁴. Deși nu mai există, pisania a fost publicată la vremea ei de Alexandru Pelimon și de Preot Gr. Musceleanu²⁵, ale căror lucrări au fost însă aspru criticate de literatura consacrată formării cetății și orașului București²⁶, critică posibil extinsă și asupra contribuțiilor aduse de aceștia întregirii trecutului Mănăstirii Radu Vodă, încurajându-se astfel formularea de noi puncte de vedere în privința momentului prim cu care se deschide istoria edificiului²⁷.

---

²⁰ DRH, B, VIII, 131-134; *Ibidem*, 515-516; DIR, B, XVI, V, 269-272 și XVII, III, 77-80 ș.a.. ..

²¹ A se vedea bibliografia.

²² Chiar Mihnea Turcitul ne spune că în Sfânta Troiță „zac osemintele răposatului și preamilstivului părinte al domniei mele, Io Alexandru voievod”, în DRH, B, VIII, 299-303.

²³ DIR, B, XVI, V, 269-272; *Ibidem*, 278-279; DIR, B, XVII, III, 77-80.

²⁴ Chițulescu, 2009, 19-20.

²⁵ Pelimon, 1858, 209-210; Musceleanu, 1873, 72; a se vedea, în paralel și cu diferențele inerente de transcriere, textul pisaniei publicat de Pelimon și Musceleanu la Săndulescu-Verna, 1930, 7-8.

²⁶ Ionașcu, 1959, 56; Giurescu, 1966, 7.

²⁷ Nu ne dorim ca prin observația noastră să individualizăm premisele care au stat la baza cercetărilor și concluziilor formulate de istoricii de până acum ci, dimpotrivă, să

Cu toate acestea, opțiunea pentru anul 1568 ca an al începerii lucrărilor de ctitorire a Sfintei Troițe a fost împărtășită de cei mai mulți dintre cei care s-au îndeltnicit cu scrierea istoriei, între care Ioan Brezoianu²⁸, Maior D. Papazoglu²⁹, G.I. Ionnescu-Gion³⁰, C. Săndulescu-Verna³¹, St. Nicolaescu³², George D. Florescu³³, Emil Vârtosu³⁴, N. Stoicescu³⁵, Arhim. Poliocapr Chițulescu³⁶, Voica Pușcașu³⁷ și Oana-Mădălina Popescu³⁸.

Există însă și alte păreri privind anul ctitoririi mănăstirii, toate ulterioare anului 1573, an al zidirii pentru care optează doar N. Bălcescu³⁹, fără a ne da detalii privind împrejurările zidirii care să justifice opțiunea pentru această dată.

În schimb, cea mai mare parte a istoricilor, care la finele cercetărilor au stabilit ca dată de începere a lucrărilor de ctitorire a Sfintei Troițe anul 1574 sau un an ulterior acestuia, au fost influențați în decizia luată de evenimentele cu largi ecouri în plan politic și militar ce au caracterizat realitățile istorice atât de instabile și complexe ale aceluși an și în mijlocul cărora Alexandru al II-lea s-a evidențiat, în egală măsură, ca parte direct implicată și afectată. Totul a pornit, așadar, în lipsa grăitoarelor izvoare, de la posibilitatea justificării actului de ctitorire prin întâmplări cu răsunet pentru întemeietor, care să implice necesitatea gratitudinii față de divinitate, unii istorici găsind în faptele anului 1574 suportul unei motivații suficiente pentru ridicarea unei construcții de cult. Căci doar așa se pot explica parte din premisele care au stat la baza concluziilor ce au stabilit ca an al ctitoririi anul 1574, ori un an posterior lui, în lipsa vreunei mențiuni directe în acest sens în sursele de documentare a problemei supuse dezbaterii.

Contextul acțiunilor lui Alexandru al II-lea Mircea al căror final comportă înțelesuri cu implicații directe asupra ctitoririi mănăstirii a fost determinat de reușita demersurilor întreprinse la Constantinopol pentru

---

acordăm fiecăreia atenția cuvenită, luând în calcul toți factorii care ar fi putut concura la susținerea acestor încheieri.

²⁸ Brezoianu, 1861, 27, care preia informația de la Șincai.

²⁹ Papazoglu, 1870, 9.

³⁰ Ionnescu-Gion, 1899, 243 și urm..

³¹ Săndulescu-Verna, 1930, 3.

³² Nicolaescu, 1937, 3 și 44.

³³ Florescu, 1934, 9. În studiul din 1935, 80 menționează că ar fi fost ridicată de către Alexandru Mircea la 1575.

³⁴ Vârtosu, 1939, 2.

³⁵ Stoicescu, 1981, 259.

³⁶ Chițulescu, 2009, 4.

³⁷ Pușcașu, 2001, 257.

³⁸ Popescu, 2011, 191, nota 1.

³⁹ Bălcescu, 1902, 103.

obținerea tronului Moldovei pe numele fratelui său, Petru Șchiopul⁴⁰. Balanța a înclinat însă imediat spre partea adversă, reprezentată de domnul moldovean destituit, Ioan Vodă cel Viteaz, care și-a apărat tronul cu toate forțele, reușind în urma bătăliei de la Jiliște, înfrângerea trupelor reunite care îi însoțeau cei doi frați, muntene și turcești⁴¹. În urma luptei, Alexandru Mircea Vodă și-a pierdut pentru câteva zile scaunul domnesc – înscrise cu aproximație, conform ultimelor cercetări, în ultimele zile ale lunii aprilie 1574⁴² -, ocupat cu sprijin moldovean de Vintilă, fiul lui Pătrașcu cel Bun, puțin lipsind să-și piardă și viața⁴³.

Biruința obținută în lupta cu dușmanul, recuperarea scaunului domnesc și scăparea cu viață din fața ofensivei vrăjmașe puteau fi ușor recunoscute în acele vremuri marcate de nesiguranță drept momente de sprijin și ajutor din partea lui Dumnezeu⁴⁴, pe o scară ierarhică a faptelor bune distingându-se inițiativa ctitoririi ca dovadă de recunoștință față de divinitate⁴⁵, formă de mulțumire la care ar fi apelat și Alexandru Mircea Vodă. În acest fel justifică G. I. Ionescu-Gion⁴⁶, B.P. Hașdeu⁴⁷, C. Săndulescu-Verna⁴⁸, Gheorghe G.

---

⁴⁰ În acest an s-a ajuns pentru întâia oară la o uniune dinastică între Muntenia și Moldova, an care inaugurează și o perioadă relativ lungă de stăpânire a Mihneștilor în cele două țări române extracarpătice, cuprinsă cu întreruperi în intervalul 1574-1591. A se vedea Giurescu coord., 1971, 455 și 458.

⁴¹ Hașdeu, 1969, 102-139, închină un întreg capitol, intitulat sugestiv „Catastrofa”, înfrângerii și morții lui Ioan Vodă al Moldovei. A se vedea și Giurescu, 1974, 58-61.

⁴² Andreescu, 2007, 64; Rezachievi, I., 2001, 264-267, încadrează domnia lui Vintilă Vodă între 21 aprilie - 3 mai 1574.

⁴³ Chiar Alexandru Mircea Vodă, întărind toate averile familiei Goleștilor, ne spune cum în timpul luptei de la Jiliște „dacă nu s-ar fi întors ei atunci înapoi (jupan Ivașco Goleșcu și fratele lui, jupan Albul), cu lăncile în oastea moldovenilor, de au apărat capul domniei mele, iar capul domniei mele ar fi căzut”; a se vedea DRH, B, VII, 272-275 și VIII, 76-78.

⁴⁴ Bloch, 1996, 92-93 și 101-106.

⁴⁵ Lazăr, 2012, 19.

⁴⁶ „Ceea ce inscripțiunea, păstrată de părintele Muscealeanu, nu spune este faptul că Alexandru-Vodă Mircea a zidit mănăstirea în urma unei bătălii norocoase, pe care a câștigat-o acolo, pe colina și câmpiele împrejmuitoare ale Sftei Troițe, în contra lui Vintilă Vornicul și Dumbravă Vornicul”, notează Ionescu-Gion, 1899, 245.

⁴⁷ „Deși Vintilă Vodă nu avea pe lângă sine decât pe viteazul vornic Dumbravă cu o mână de moldoveni, totuși lupta, încinsă pe câmpia unde este astăzi monastirea Radu Vodă, fu atât de cruntă, încât învingătorul crezu de cuviință a-i eterniza memoria, zidind o biserică pe locul bătăliei și înființând o serbare anuală, rămasă până astăzi sub numele de Moși. O victorie, o biserică, o serbare, cari ne aduc aminte de rușinea discordiilor române!”, conform Hașdeu, 1969, 135.

⁴⁸ Săndulescu-Verna, 1930, 3-4, ne spune că „Împrejurarea care a determinat pe ctitor, Alexandru Vodă, să zidească mănăstirea, fapt de altfel foarte obișnuit la Domnii români, este biruința câștigată într-o luptă - dată aici den jos de București - cu Vintilă Vodă...”.

Bezviconi⁴⁹ și Arhim. Policarp Chițulescu⁵⁰ inițiativa ctitoririi Sfintei Troițe, înțeleasă și ca mijloc de perpetuare a victoriei în memoria colectivității, mai ales că ar fi fost clădită chiar pe locul unde s-ar fi câștigat lupta⁵¹. În fapt, nici ultima mențiune nu se regăsește consemnată în vreo sursă, fiind cunoscut că Alexandru Mircea și-a trimis patru dregători în fruntea unui corp de oaste spre a recupera tronul Țării Românești și că ei „l-au lovit pe Vintilă-voievod în mijlocul Bucureștilor”⁵², „făr de veste”⁵³, în timp ce toate documentele vremii poziționează mănăstirea în afara hotarelor orașului⁵⁴.

Totodată, așa cum însă lesne se poate observa G. I. Ionnescu-Gion, C. Săndulescu-Verna și Arhim. Policarp Chițulescu au opinat, în urma studierii și interpretării izvoarelor documentare consultate, că anul 1568 evocat drept an al ctitoririi în pisania azi pierdută, poate fi considerat drept reper definitoriu în demersul de stabilire a datei când s-au demarat activitățile de zidire a bisericii mănăstirii, însă au motivat actul de ctitorire prin comemorarea unei victorii ce urma să fie obținută de Alexandru Vodă abia peste 5 ani, în primăvara lui 1574.

Constantin C. Giurescu a pus, în schimb, zidirea lăcașului pe seama remușcărilor ctitorului față de uciderea mai multor boieri potrivnici în decursul primilor doi ani de domnie și a lui Vintilă Vodă⁵⁵ (ucis în mai 1574, cum s-a arătat), deși indirect susținuse că în iunie 1574 biserica mănăstirii era deja construită⁵⁶. Gion D. Ionescu și preot Grigore T. Popescu au preluat doar o parte din această motivatie astfel că, deși au apreciat că așezământul monastic ar data din anul 1575, au găsit „biruința asupra adversarilor – cu referire directă

---

⁴⁹ Bezviconi, 1947, 373, nota 1, corectează anul 1568 citat ca an al ctitoririi de Porfirie Uspenski din pisania Sfintei Troițe, notând că „Biserica a fost începută în 1575, după omorîrea lui Vintilă-Vodă, la întoarcerea lui Alexandru II din Moldova, unde înscăunase pe fratele său mai mic, Petru”.

⁵⁰ Chițulescu, 2009, 3 preia argumentația lui Hașdeu și susține că Alexandru al II-lea Mircea „s-a hotărât să zidească o mănăstire spre slava lui Dumnezeu în numele Sfintei Troițe, ca mulțumire pentru ajutorul dat în lupta cu Vintilă Vodă, desfășurată chiar pe locul unde se află sfântul locaș acum”.

⁵¹ Dintre istoricii enumerați, doar Bezviconi 1947 nu face această mențiune.

⁵² Rezachievi, I, 2001, 270-272, apud Căndea, 1971, 687.

⁵³ *Istoria Țării Românești 1290-1690 ...*, 1960, 52 și 209.

⁵⁴ Mănăstirea este localizată „de din jos de București” la 15 iunie 1577, în DRH, B, VIII, 131-134; „din josul Bucureștilor” la 31 august 1580, în DRH, B, VIII, 515-516; „din jos de orașul domniei mele, București” la 17 decembrie 1586, în DIR, B, XVI, V, 269-272; „lângă orașul domniei mele, București” la 15 iulie 1592, în DIR, B, XVI, VI, 53-54; „lângă București” la 10 februarie 1613, în DIR, B, XVII, II, 150-152.

⁵⁵ Giurescu, 1966, 61.

⁵⁶ Autorul arată cum călătorul francez Lescalopier este primit de Alexandru Vodă, în iunie, 1574, în palatul de la Radu-Vodă, așezat lângă noua sa ctitorie; a se vedea *Ibidem*, 60 și 62.

la deconspirarea comploturilor boierilor amintiți – dar și obligația de veche cutumă domnească⁵⁷ drept argumente suficiente subsumate semnificației purificatoare de zidire a unui edificiu de cult, respectiv de invocare a bunăvoinței dumnezeiești pentru mântuirea sufletului și iertarea păcatelor. În acest ultim caz o altă mărturie istorică importantă – fără relevanță în opinia noastră – a concurat la stabilirea anului 1575 ca an al ctitoririi, anume descrierea de călătorie a francezului Pierre Lescalopier din vara lui 1574, în care nu a fost amintit edificiul de cult⁵⁸. Autorii și-au argumentat concluzia prin faptul că parizianul ar fi trebuit să noteze existența așezământului, căci fusese primit de însuși Alexandru Vodă în cetatea în care locuia, în acel „chateau fermé contre la ville” construit din paiantă, pe care Nicolae Iorga l-a localizat pe înălțimea de la Mihai Vodă⁵⁹, însă pe care C-tin C. Giurescu⁶⁰ și alți cercetători⁶¹ l-au situat pe pîntenul de deal de la Sfânta Troiță, înălțat lângă noua sa ctitorie.

Urmare a ultimei motivații, și profesorul I. Ionașcu⁶² a optat pentru anul 1575 ca an de început al lucrărilor de construcție a Sfintei Troițe, deși în continuare a citat din descrierea de călătorie a învățatului rus Porfirie Uspenski, întreprinsă în 1846 la mănăstirea Radu Vodă, în care acesta cuprinsese și textul pisaniei ce specifica anul 1568 ca an al ctitoririi⁶³ și la care profesorul nu a făcut referire, mulțumindu-se să o prezinte doar ca o pisanie dispărută ulterior⁶⁴. Mai mult, a interpretat cel mai vechi act păstrat până azi în care apare menționată Sfânta Troiță, hrisovul din 15 iunie 1577, drept actul ce „precizează data terminării acestui măreț edificiu”⁶⁵, deși prin acesta domnul statua o serie de danii așezământului monastic, mărturisind că „am zidit această sfântă Mitropolie cu toată osârdia”⁶⁶. Apreciem însă - așa cum este menționat

---

⁵⁷ Ionescu; Popescu, 1992, 72.

⁵⁸ Iorga, 1928, 194-200.

⁵⁹ *Ibidem*, 198. În schimb, în *Idem*, 1939, 44, notează că Lescalopier a fost primit de Alexandru Vodă în castelul de la Radu Vodă.

⁶⁰ Giurescu, 1966, 60 și 62; autorul consideră că existau în București, pe vremea lui Alexandru Vodă și a fiului său Mihnea, două reședințe: aceea de zid – Curtea Veche - cu palatul ridicat de Mircea Ciobanul și aceea de lemn, de pe colina de la Radu Vodă, ctitoria lui Alexandru al II-lea; În schimb, Ionescu-Goin, 1899, 502 susține că palatul din complexul monastic Sfânta Troiță ar fi fost clădit abia de Mihnea Vodă în prima sa domnie.

⁶¹ A se vedea Ionescu; Popescu, 1992, 73-74 și *București. Rezultatele săpăturilor arheologice ...*, 1954, 139.

⁶² Ionașcu, 1959, 59 și 61. Aceeași opinie și în *București. Rezultatele săpăturilor arheologice ...*, 1954, 139-140.

⁶³ Bezviconi, 1947, 373.

⁶⁴ Ionașcu, 1959, 76-77.

⁶⁵ *Ibidem*, 59.

⁶⁶ DRH, B, VIII, 131-134.

în document- că încheierea lucrărilor de zidire a bisericii mănăstirii trebuie plasată înainte de această dată, când aşezământul religios îndeplinea și funcția de reședință a celui mai înalt ierarh al Țării Românești și la adăpostul căruia, numai după aproximativ trei luni de la emiterea hrisovului, domnul avea să-și găsească locul de odihnă veșnică⁶⁷.

Pentru anul 1575 ca an al ctitoririi se mai pronunțaseră și alți istorici⁶⁸, în timp ce doar N. Iorga - probabil luând în calcul prima atestare documentară a mănăstirii - stabilise anul 1577 ca an al zidirii Sfintei Troițe⁶⁹, concluzii pe care autorii le-au adoptat fără să ne dea informații suplimentare în privința mărturiilor examinate, evaluate și coroborate.

Cei care s-au îndeletnicit cu scrierea istoriei au avut opinii diferite și în privința anului de finalizare a lucrărilor de edificare, mănăstirea fiind considerată gata la 1585, când a fost descrisă de Franco Sivori⁷⁰, sau, la un nivel mai general de estimare a limitei superioare a cronologiei construcției, desăvârșită de Mihnea II în a doua domnie⁷¹, ori încheiată înainte de 1586⁷².

Prezentarea comparativă și analiza datelor culese din repertoriului bibliografic al aşezământului monastic și relative la anii extremi ai lucrărilor de fondare a Sfintei Troițe reflectă paleta largă a ipotezelor de lucru ce nu trebuie excluse din arealul datelor și instrumentarului utilizat în explorarea spațiului și a timpului istoric, mai ales că sunt rezultatele unor activități de cercetare asemănătoare celei întreprinse de noi. Atribuindu-le funcția de supoziții în demersul nostru, punctăm și faptul că sunt datorate puținelor informații circumscrise actului de ctitorire care s-au păstrat din acele vremuri despre intervalul întemeierii, fapt ce deseori a determinat căutătorul de istorie să recurgă la o chibzuită identificare a contextului istoric care ar fi putut justifica opțiunea pentru un anumit an al fondării.

În încercarea formulării unei concluzii temeinic argumentate, am reluat traseul parcurs de istoric, cercetând cele mai vechi mărturii documentare ce ne mai vorbesc astăzi despre începuturile mărețe ale mănăstirii din năzuința de a afla, acolo unde nimeni nu a căutat sau nu a urmărit în profunzime, un răspuns cât mai aproape de realitatea istorică a succesiunii evenimentelor.

---

⁶⁷ La 27/28 septembrie 1577, conform Rezachievi, 2001, 270-272.

⁶⁸ Fotino, 1859, 58-59; Tunusli, 1863, 138.

⁶⁹ Iorga, 1929, 146.

⁷⁰ Stoicescu, 1981, 260. An notat greșit, pentru că Franco Sivori vede mănăstirea în septembrie 1573. Ajuns în acest an la București, Sivori constată că este o „așezare bine înzestrată dar fără altceva vrednic de luat în seamă decât o prea frumoasă mănăstire, așezată pe o înălțime și clădită de voievodul Alexandru, tatăl lui Mihnea”; a se vedea *Călători străini ...*, III, 1971, 1-8.

⁷¹ *Domnitorii și ierarhii Țării Românești...*, 2009, 482.

⁷² Theodorescu, I, 1987, 208.

Astfel, ne-am oprit asupra pisaniei azi dispărute, al cărei text menționa o serie de elemente definitorii pentru cercetarea noastră, respectiv numele fondatorului, hramul mănăstirii și data construirii acesteia: „Această sf. și de Dumnezeu biserică, care este hramul sf. Troiți, din temelie e zidită de luminatul Domnu Io Alecsandru Vv., nepotu lui Mihnea Vv. celu bătrânu, când au fost cursul anilor 7076 – 1568”⁷³. Fără a insista asupra valorii informaționale și ponderii acestor date în reconstituirea trecutului mănăstirii, am remarcat faptul că Mihnea Turcitul a fost exclus din textul pisaniei, pesemne ca urmare a actului de renunțare la religia creștină și de îmbrățișare a credinței păgâne, deși documentele de arhivă îi atribuie calitatea de urmaș al ctitorului însărcinat cu finalizarea lucrărilor de edificare⁷⁴, calitate asupra căreia vom reveni.

Pentru că munca istoricului este de neconceput în lipsa izvoarelor de documentare și pentru că s-a dovedit a fi fost singura mărturie ce consemna un an al ctitoririi, am procedat la identificarea măsurii în care existența acestei pisanii anterior restaurării mănăstirii din perioada 1859-1863,⁷⁵ este confirmată și de alte surse pe lângă lucrările lui Pelimon și Musceleanu. Rezultatele cercetării noastre au arătat că între călătorii ruși care au vizitat țara noastră s-a numărat și eruditul cărturar Porfirie Uspenski care, în drumul său spre Constantinopol din anul 1846, a trecut și prin București și Iași, consemnând în jurnalul său de călătorie pentru data de 4 august *cercetarea* (sic) mănăstirii „Sf. Treime, numită mai pe scurt de popor: Radu-Vodă”. Potrivit autorului „biserică din ea, cum se vede din inscripție, a fost zidită de Alexandru, fiul lui Mircea vevod, în 1568”⁷⁶, notă de călătorie care reprezintă, după cum am putut constata, cea mai veche mențiune a pisaniei. Existența acestei vechi pisanii ne-a mai fost confirmată și de regăsirea textului ei într-unul din manuscrisele semnate de Maior Dim. Pappasoglu⁷⁷, în care se reflectă munca de documentare desfășurată de acesta în legătură cu trecutul nostru⁷⁸.

Celor expuse mai trebuie adăugat și faptul că, dacă admitem anul 1568 ca an al ctitoririi rezultă că biserica mănăstirii a ființat în forma sa inițială aproximativ 27 de ani și că de la arderea mănăstirii survenită în anul 1595 și până la desăvârșirea rectoririi cu numele de Radu Vodă - cândva în intervalul cuprins între 1 septembrie 1624 și 31 august 1625 - nu trecuseră decât

---

⁷³ Pelimon, 1858, 209-210, calculează greșit anul ctitoririi, notând 1564.

⁷⁴ DIR, B, XVI, V, 269-272 și XVII, III, 77-80.

⁷⁵ Chițulescu, 2009, 19.

⁷⁶ Bezviconi, 1947, 373.

⁷⁷ Cele mai reprezentative lucrări despre istoria Bucureștiului au apărut în anii 1870, 1871 și 1891; a se vedea volumul comemorativ *** *Lt.-col. Dimitrie Pappasoglu...*, 2000.

⁷⁸ A.N.S.A.N.I.C., rola 190.

aproximativ 30 de ani, perioadă relativ scurtă, care teoretic nu ar fi trebuit să permită strecurarea nici măcar a unor greșeli involuntare în textul pisaniei, în condițiile în care amintirea dezastrului după rectitorire poate fi considerată încă vie și neafectată de tradiția orală.

Atenția noastră s-a îndreptat apoi asupra informațiilor transmise de documentele de arhivă păstrate din acele vremuri, însă demersul nostru a fost îngreunat de faptul că cel mai vechi act care menționează mănăstirea datează din anul 1577⁷⁹ și că pe lângă acesta, doar un al doilea document⁸⁰ întocmit de Cancelaria domnească a lui Alexandru Mircea Vodă pe numele Sfintei Troițe și emis la un interval de aproximativ o lună și jumătate de primul a scăpat vicisitudinilor timpului. Cu toate acestea, primul document notat ne transmite o informație importantă, care lipsește din textul restrâns al celui ulterior. În acesta, domnul ne împărtășește că „am socotit cu râvna din tinerețea domniei mele și am zidit această sfântă, dumnezeiască Mitropolie cu toată osârdia”⁸¹, tinerețe despre care cunoaștem că a fost una zbuciumată, trăită „ca într-o strânsoare, cu multe lacrimi și suspine” și petrecută printre străini, într-un exil de mulți ani, ce a adunat „în țara Arabiei 20 de ani și la Alep 14 ani..., până ce ...(l-a) adus Domnul Dumnezeu la scaunul domniei”⁸². Ne îngăduim de aceea să presupunem că a întreprins toate demersurile necesare îndeplinirii acestei vechi dorințe încă de la începutul domniei, mai ales că în partea introductivă a documentului regăsim evocat sprijinul acordat de Dumnezeu în obținerea scaunului domnesc⁸³. Deși formularea se regăsește des în documentele vremii, căci ea ține de tipicul unor acte de danie sau întărire în a căror concepere sesizăm o anume solemnitate⁸⁴, găsim că acest moment și-a adus o contribuție considerabilă în luarea deciziei de fondare. În sprijinul ultimei afirmații aducem și semnificația pe care a căpătat-o sărbătoarea Sfintei Troițe pentru Alexandru al II-lea Mircea, căci ea a coincis cu ziua în care a primit investitura din partea sultanului ca domn al Țării Românești - așa cum ne spune însuși Alexandru Mircea Vodă în cronica pictată de la Bucovățul Vechi⁸⁵ -, astfel

---

⁷⁹ DRH, B, VIII, 131-134.

⁸⁰ *Ibidem*, 148-150.

⁸¹ *Ibidem*, 131-134.

⁸² Fragmente preluate din inscripția unei cișmele făcută de domnul Alexandru Mircea la 12 noiembrie 1571 și publicată de Nicolaescu, 1939, 10.

⁸³ „A binevoit domnia mea..., ca să proslăvesc pe Dumnezeu, cel care m-a proslăvit și cu slavă m-a înălțat pe scaunul sfântrăposajilor părinți ai domniei mele”.

⁸⁴ DRH, B, VII, 19-22, *Ibidem*, 158-159; *Ibidem*, 195-196; *Ibidem*, 265-268, *Ibidem*, 294-295, *Ibidem*, 314-319, *Ibidem*, 332-333.

⁸⁵ „atunci...cursul anilor 7076 (1568) și luna a 9-a, la sfânta și nedespărțita Troiță”, - care cade în anul 1568 la 7 mai -, așa cum ne spune însuși domnul în „Cronica murală de la Bucovăț” publicată în P. P. Panaitescu, 1959, 195.

încât a hotărât să consacre această zi sărbătoririi hramului așezământului monahal, ce a dat și numele mănăstirii.

Pe lângă argumentele expuse, am adăuga că alegerea fondării Sfintei Troițe la începutul domniei ar fi justificată și de alte considerente, care țin mai degrabă de latura logică a contextului social-politic și ideologic. Ne referim aici la necesitatea extinderii cadrului analizat, prin depășirea interpretării informațiilor concrete transmise de documentele de arhivă și analizarea lor prin raportare și asemuire cu ceea ce cunoaștem despre dreptul de ctitorie.

Astfel, trebuie menționat faptul că, născut într-o epocă marcată de războaie, foamete și epidemii, omului medieval i-au fost clar recunoscute sensibilitatea excesivă la manifestările pretins supranaturale⁸⁶ și credința puternică în Dumnezeu, a cărui intervenție, directă sau indirectă, era frecventă și de toți acceptată⁸⁷. De aici, preocuparea firească a credinciosului de a stabili punți de comunicare cu lumea celestă, de a câștiga bunăvoința divină și de a obține sprijinul și protecția lui Dumnezeu, nu doar în viața de pe pământ, ci și în cea de după moarte pentru care, neîndoios, se urmărea și iertarea păcatelor și mântuirea sufletului. În acest context, inițiativa ctitoririi unui edificiu de cult se distingea ca având o semnificație definitorie prin efortul presupus devenit prin edificare general cunoscut⁸⁸. De asemenea, aceasta marca și bunele raporturi ale creștinului cu Dumnezeu prin încărcătura formei de recunoștință pe care o comporta ctitorirea, în timp ce, prin slujbele și rugăciunile oficiate de părinții bisericii, se asigurau pomenirea sufletului ctitorului și permanentizarea amintirii lui și a actelor săvârșite în acest scop⁸⁹.

Pentru ipoteza că Alexandru al II-lea Mircea și-ar fi ridicat mănăstirea în urma evenimentelor din anul 1574 nu avem nicio dovadă. Căci dacă ar fi fost așa, poate nu în toate documentele legate de relația sa cu Biserica, dar cel puțin în cele în care este evocat momentul bătăliei de la Jilște și în care domnul oferă atât de multe precizări de ordin religios și de comemorare a amintirii ajutorului dat de doi slujitori credincioși (frații Goleșcu), ar fi fost cu siguranță evidențiat actul de ctitorire⁹⁰.

Tocmai de aceea, înscris acestui mental al epocii și urmare a argumentelor expuse, actul de ctitorire al lui Alexandru al II-lea Mircea trebuie văzut ca un mijloc de dobândire a prestigiului public în noua sa calitate, de *uns al lui Dumnezeu*⁹¹. Începerea lucrărilor de edificare a unui așezământ monastic

---

⁸⁶ Bloch, I, 1996, 92-93.

⁸⁷ *Ibidem*, 101-106.

⁸⁸ Lazăr, 2012, 19.

⁸⁹ Pușcașu, 2001, 55-56.

⁹⁰ A se vedea DRH, B, VII, 272-275 și VIII, 76-78.

⁹¹ „...Io Alexandru voievod...din mila lui Dumnezeu și cu darul lui Dumnezeu, stăpânind și domnind peste toată țara...” în DRH, B, VIII, 131-134.

încă din primul an de domnie ar fi contribuit la întărirea noului statut pe scara politică, în condițiile în care ctitorirea, nefiind un apanaj al domniei, era totuși o formă de legitimare a principiului dinastic printr-o aliniere la actele asemănătoare săvârșite de „împărații și domnii care au fost înaintea noastră”, cum ne spune însuși Alexandru Vodă⁹², mai ales că „în practica ctitorisirii, domnul era ținut să dea pilda cea bună, invocând întotdeauna cu maximum de pietate și convingere doctrina oficială a bisericii care era și a statului”⁹³. În acest sens și preluarea modelului de plan al ctitoriei lui Neagoe Basarab de la Curtea de Argeș - de plan trilobat în formă treflată de construcție⁹⁴ - rămâne o dovadă de exprimare publică a originilor domnești, la care se adaugă reluarea modelului planimetric-structural consacrat de înaintașul său Mitropoliei țării, rol hărăzit și transferat prin actul de ctitorire Sfintei Troițe din București⁹⁵, orașul în care domnul își stabilise și reședința.

Dacă documentele păstrate din timpul domniei lui Alexandru Mircea Voievod ne dau puține informații legate de intervalul în care s-a înscris fondarea mănăstirii, cu atât mai puțin o fac documentele ulterioare. Ceea ce ne confirmă însă acestea din urmă este faptul că ea a fost din belșug dăruită de domnul ctitor și urmașul său direct la tron⁹⁶ și dacă ținem cont de faptul că dania de închinare era considerată act indispensabil pentru ca fondarea să aibă loc⁹⁷, rezultă că documentele păstrate de la Alexandru Vodă în legătură cu mănăstirea se numără printre ultimele acte de danie și întărire pe care a apucat să le emită. Ca o consecință, deși despre un egumen al mănăstirii aflăm informații abia la anul 1580⁹⁸, cu siguranță a fost desemnat unul încă de la începerea lucrărilor de fondare, care pe lângă administrarea daniilor acordate cu această ocazie⁹⁹ trebuie că a avut în grijă și supravegherea lucrărilor.

---

⁹² *Ibidem.*

⁹³ Georgescu, 1980, 176.

⁹⁴ A se vedea Ghica-Budești, 1932, 11-12, 36, 65; Ionașcu, 1959, 62; Balș, 1975, 51.

⁹⁵ Un document semnat de Mihnea Turcitul ne confirmă că și pe parcursul domniei sale, mănăstirea Sfânta Troiță și-a păstrat funcția de mitropolie: „...dă domnia mea această poruncă a domniei mele sfintei, dumnezeieștii mănăstiri numită mitropolie, din jos de București, unde este hramul sfintei Troițe de viață începătoare...”, în DIR, B, XVI, V, 319-321.

⁹⁶ DIR, B, XVII, III., 469.

⁹⁷ Georgescu, 1980, 175.

⁹⁸ DRH, B, VIII, 74-78.

⁹⁹ Statutul juridic al ctitoriei se definea prin „autonomia ei (maximă în cazul mănăstirilor și bisericilor)” și care presupunea și „o administrare proprie, comportând privilegiile generale sau speciale, un regim de acceptare a donațiilor și legatelor și obligația fundamentală de strictă realizare a scopului de întemeiere”, conform Georgescu, 1980, 160-161 și 172.

Sursele interne de documentare ne mai arată că lucrările de construcție s-au întins pe mulți ani încât, ca urmare, poate, și a cheltuielilor prea mari implicate de o astfel de construcție în condițiile politicii tot mai hulpave a Porții,¹⁰⁰ dar și a posibilităților tehnice scăzute ale epocii, au fost finalizate de Mihnea Vodă, care „s-a silit să meargă pe urmele părintelui domniei sale”¹⁰¹. Despre lucrările întreprinse la Sfânta Troiță dar și despre efortul financiar suportat, fiul lui Alexandru al II-lea Mircea ne spune că a fost „zidită, împodobită și dreasă și clădită de domnia mea și de părintele domniei mele” și că „la a doua venire în Țara Românească...(a) zidit niște chinovii în jurul sfintei mănăstiri” și a cumpărat și niște părți de moșii pe care i le-a dăruit, toate cu ajutorul banilor obținuți din vânzarea vămilor de sare de la Ghitioara și Telega pe timp de un an¹⁰². Considerăm însă că lui Mihnea Vodă trebuie să-i fie atribuite numai lucrările ce țin de împodobirea mănăstirii și zidirile din complexul monahal menționate de acesta, căci la finele anului 1577, așa cum am văzut, era numită cu titlul de mitropolie, i se întăreau daniile pentru hrana „fraților” care trăiau în mănăstire și tot acum, sub lespezile ei, își găsea odihna veșnică și ctitorul. Participarea lui Mihnea la zidirea mănăstirii poate fi pusă pe seama asocierii sale la tronul Munteniei încă din a doua parte a anului 1574, când apare alături de tatăl său în alte surse documentare cu titulatura „Io Mihnea voievod”¹⁰³, perioadă în care și lucrările de clădire a Sfintei Troițe trebuie să erau în plină desfășurare.

Pentru că Genovezul Franco Sivori găsește în septembrie 1583 „o prea frumoasă mănăstire”¹⁰⁴, putem considera că Mihnea Voievod a desăvârșit așezământul monahal în decursul primei domnii, când și daniile și întăririle către așezământ se succed¹⁰⁵. Ba mai mult, apreciem că lucrările la biserica edificiului erau gata încă dinainte de sfârșitul anului 1581, pornind de la un document păstrat din acea vreme care, la prima vedere, pare doar o reluare *ad literam* a celei mai vechi cărți domnești din arhive în care este atestată mănăstirea, prin care urmașul ctitorului relua și întărea dania părintelui său. În fapt, Mihnea Vodă ne confirmă prin actul său și încheierea lucrărilor de împodobire a sfântului lăcaș, dată fiind mențiunea „am zidit și am înfrumusețat

---

¹⁰⁰ În aceste vremuri - notează un călător străin prin Țările Române - „...se schimbă Domnii aproape zilnic, pentru că țerile se dau cui oferă mai mult, și pentru ca Domnii să se poată păstra, se prăpădesc locuitorii și se distruge țara”, în Iorga, 1928, 228.

¹⁰¹ DIR, B, XVII, III., 77-80.

¹⁰² DIR, B, XVI, V, 268-269; *Ibidem*, 269-272; *Ibidem*, 278-279;

¹⁰³ A de vedea Rezachievi, 2001, 270-271.

¹⁰⁴ *Călători străini ...*, III, , 1971, 8.

¹⁰⁵ DRH, B, VIII, 148-150; *Ibidem*, 299-303, *Ibidem*, 422-424; *Ibidem*, 428-429; *Ibidem*, 465-468; *Ibidem*, 468-469; *Ibidem*, 491-492; *Ibidem*, 494-499; *Ibidem*, 515-516 ș.a..

această sfință și dumnezeiască mitropolie cu toată osârdia”¹⁰⁶ ce se regăsește în cuprinsul documentului. Cartea de danie și întărire cu data întocmirii 13 decembrie 1581 punctează clar momentul la care ne putem raporta pentru desăvârșirea lucrărilor de ctitorire a bisericii mănăstirii, deși consfințește o realitate anterioară întocmirii ei pe care stadiul actual al cercetării nu ne permite să o datăm cu exactitate. Totodată, construcția chiliilor din cuprinsul complexului monahal trebuie plasată în a doua domnie, conform mențiunilor documentare.

La finele celor expuse, putem concluziona că istoricului îi revine sarcina de a descrie, folosind cuvintele potrivite, fapte, evenimente, mentalități, trăiri ș.a., ce definesc o realitate trecută bine delimitată în spațiu și timp, sarcină deloc ușoară, căci realitatea este într-o continuă schimbare, subiectivul tinde să ia loc obiectivului, percepția față de o anumită stare de fapt îți produce și ea efectele. Pentru că însă, în definitiv, puterea adevărului celor scrise este cea care asigură perenitatea muncii „căutătorului în trecut”, acesta are însă la îndemână sursele de documentare cu ajutorul cărora își argumentează rezultatele obținute, pe baza cărora își întemeiază cunoașterea faptelor trecute. Pornind de la aceste considerente și folosindu-ne de izvoarele istoriei, am putut reconstitui intervalul în care a fost ctitorită Mănăstirea Sfânta Troiță din București.

Înscrisă în intervalul al cărui început trebuie plasat după sfârșitul lui iunie 1568¹⁰⁷ și al cărui final nu trebuie să depășească luna decembrie 1581, cronologia fondării Mănăstirii Sfânta Troiță din București, determinată de condiționările tehnice dar și de exigențele atingerii limitelor superioare de performanță din punct de vedere arhitectonic și estetic posibile la momentul edificării, se înscrie între reperele importante ce compun trecutul ce astăzi se numește al Mănăstirii Radu Vodă. De aici începe o istorie, o istorie a unui edificiu monahal domnesc conceput și realizat ca sediu metropolitan, a cărui evoluție a fost însă marcată nu doar de prosperitatea și înflorirea zilelor de pace, ci și de urgia pustiitoare a războaielor. Despre acest început al Mănăstirii Radu Vodă ne mai vorbesc azi cărți domnești, zapise, catagrafii, condici, manuscrise, inscripțiile funerare etc., răzlețite și ele în scurgerea firească a vremurilor și din acestea puține, foarte puține și de cele mai multe ori indirect, amintesc despre biserica Mănăstirii Sfânta Troiță ca locaș distinct în cuprinsul aceluiași așezământ monastic. Cu toate acestea, ceea ce a fost odată se mai vede încă și azi, timid și doar de ochiul care știe să caute și să vadă sub

---

¹⁰⁶ DIR, B, XVI, V, 40-42.

¹⁰⁷ Momentul ajungerii recent numitului domn, Alexandru al II-lea Mircea, la București. A se vedea Rezachievi, 2001, 261.

schimbările și înnoirile vremii strălucirea temeliiilor de început, ori în documentele prăfuite și îngălbenite de timp zorii zilelor înfloritoare de altădată.

Bibliografie

I. Surse

Arhivele Naționale, Serviciul Arhive Naționale Istorice Centrale, București, *Colecția Manuscrise*, nr. crt. 729, rola 190, cadrele 108-109.

Bezviconi, Gheorghe G. *Călători ruși în Moldova și Muntenia*. București: Institutul de Istorie Națională din București, 1947.

Cronici slavo-române din sec. XV-XVI. Ion Bogdan, Ediție revăzută și completată de P. P. Panaitescu, (București): Academiei Republicii Populare Române, 1959.

Călători străini despre Țările Române, vol. III. București: Științifică, 1971.

Documente privind Istoria României, B, *Țara Românească*, veac XVI, vol. V (1581-1590), (București): Academiei Republicii Populare Române, 1952, doc. 43, p. 40-42; doc. 283, p. 268-269; doc. 284, p. 269-272; doc. 334, p. 319-321.

Documente privind Istoria României, B, *Țara Românească*, veac XVI, vol. VI (1591-1600), (București): Academiei Republicii Populare Române, 1953, doc. 61, p. 53-54.

Documente privind Istoria României, B, *Țara Românească*, veac XVII, vol. II (1611-1615), (București): Academiei Republicii Populare Române, 1951, doc.147, p.150-152.

Documente privind Istoria României, B, *Țara Românească*, veac XVII, vol. III, (1616-1620), (București): Academiei Republicii Populare Române, 1951, doc. 67, p. 77-80.

Documenta Romaniae Historica, B, *Țara Românească*, vol. VII (1571-1575), București, 1988, doc. 14, p. 19-22; doc. 120, p. 158-159; doc. 147, p. 195-196; doc. 201, p. 265-268; doc. 206, p. 272-275; doc. 219, p. 294-295; doc. 232, p. 314-319; doc. 241, p. 332-333.

Documenta Romaniae Historica, B, *Țara Românească*, vol. VIII (1576-1580), București, 1996, doc. 47, p. 76-78; doc. 81, p. 131-134; doc. 91, p. 148-150; doc. 317, p. 515-516.

Fotino, Dionisie. *Istoria generală a Daciei, sau a Transilvaniei, Țerei Muntenesci și a Moldovei*, tom II. București: Imprimeria Națională a lui Iosef Romanov et Companie, 1859.

Inscripții medievale ale României, Orașul București, vol. I (1395-1800). Întocmit de Alexandru Elian (redactor reponsabil), Constantin Bălan, Haralambie Chirea, Olimpia Diaconescu, București: Academiei Republicii Socialiste România, 1965.

Tunusli, Frații. *Istoria politică și geografică a Țerei Românesce de la cea mai veche a sa întemeiere până la anulul 1774*. București: Typographia Națională a lui Stephan Rassidescu, 1863.

Istoria Țării Românești 1290-1690. Letopisețul Cantacuzinesc. Cronicile Medievale ale României III. București: Academiei Republicii Populare Române, 1960.

II. Lucrări generale și speciale

Balș, Arh. Ștefan. „Restaurarea Bisericii Radu Vodă din București”. În: *Revista Muzeelor și Monumentelor* „Monumente istorice și de artă”, nr. 1, București, 1975.

Chițulescu, Arhim. Policarp. *Mănăstirea Radu Vodă*. București: Basilica a Patriarhiei Române, 2009.

Cronț, Gheorghe. „Dreptul de ctitorie în Țara Românească și Moldova”. Extras din *Studii și Materiale de Istorie Medie*, vol. IV. București: Academiei Republicii Populare Române, 1960.

Georgescu, Valentin Al. *Bizanțul și instituțiile românești până la mijlocul secolului al XVIII-lea*. București: Academiei Republicii Socialiste România, 1980.

Giurescu, Constantin C. *Istoria Bucureștilor din cele mai vechi timpuri până în zilele noastre*. București: Editura pentru Literatură, 1966.

Giurescu, Dinu C. *Ion Vodă cel Viteaz*. București: Militară, 1974.

Hașdeu, B.P. *Ioan Vodă cel Cumplit*. București: Militară, 1969.

Ionașcu, I. *Bucureștii de odinioară în lumina săpăturilor arheologice*. București: Științifică, 1959.

Ionescu, Gion D., preot Popescu, Grigore T. „Complexul monastic Radu Vodă din București, ctitoria Mihneștilor”. În „*Glasul Bisericii*” nr. 1-3/1992. București, p. 70-92.

Ionnescu-Gion, G. I. *Istoria Bucureștilor*. București: Stabilimentul Grafic I. V. Socecu, 1899.

Iorga, N. *Istoria Bucureștilor*. București: Ediția Municipiului București, 1939.

Idem. *Istoria românilor prin călători*. Ed. a a 2-a adăugită, vol. I. București: Casa Școalelor, 1928.

Musceleanu, Preot Gr. *Monumentele străbunilor din România*. București: Tipografia C. Petrescu-Conduratu, 1873.

Nicolaescu, Șt. „Istoricul Mănăstirii Sfânta Treime (Radu Vodă) din București”. Extras din *Revista Bucureștii* nr. 1- 2/1937. București: „Tirajul” Institut de Arte Grafice, 1939.

Pelimon, Alexandru. *Bukur, Istoria fundării Bukureștilor*. București: Tipografia Națională a lui Iosif Romanov et Comp., 1858.

Pușcașu, Voica. *Actul de ctitorire ca fenomen istoric în Țara Românească și Moldova până la sfârșitul secolului al XVIII-lea*. București: Vreamea, 2001.

Rezachievi, Constantin. *Cronologia critică a domnilor din Țara Românească și Moldova, a. 1324-1881*, vol. I (secolele XIV-XV). București: Enciclopedică, 2001.

Săndulescu-Verna, C. „Biserica Radu-Vodă din Bucureșt”. Extras din *Revista „Raze de Lumină”*, an II, nr. 2 și 3. București: Tipografia Cărților Bisericești, 1930.

Stoicescu, N. *Repertoriul bibliografic al monumentelor feudale din București*. București: Academiei Republicii Populare Române, 1981.

Teleman, Florența. „Întregiri: Originile Mănăstirii Sfânta troiță din București”. În: „*Cultura Medieșană*”, III. Mediaș, 2014, p. 31-35.

*** *Domnitorii și ierarhii Țării Românești. Ctitoriile și mormintele lor*. Editura Cuvântul Vieții a Mitropoliei Munteniei și Dobrogei, 2009.

*** *Istoria românilor, vol. V – O epocă de înnoiri în spirit european (1601-1711/1716)*. Coord. Acad. Virgil Cândea. București: Enciclopedică, 2003.

*** „Lt.-col. Dimitrie Pappasoglu. Istoria fondării orașului București. Istoria începutului orașului București. Călăuza sau conducătorul Bucureștiului”. În: *Memoria Bucureștilor II*. București: Fundația culturală Gheorghe Marin Speteanu, 2000.